

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC

NGÔ THỊ LAN ANH

SỰ GIAO THOA GIỮA CHẤT THƠ VÀ CHẤT VĂN XUÔI
TRONG TRUYỆN NGẮN CỦA CAO DUY SƠN

LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ, VĂN HÓA VÀ VĂN HỌC VIỆT NAM

THÁI NGUYÊN - 2019

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC

NGÔ THỊ LAN ANH

SỰ GIAO THOA GIỮA CHẤT THƠ VÀ CHẤT VĂN XUÔI
TRONG TRUYỆN NGẮN CỦA CAO DUY SƠN

Ngành: Văn học Việt Nam

Mã số: 8220121

LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ, VĂN HÓA VÀ VĂN HỌC VIỆT NAM

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS Nguyễn Đức Hạnh

THÁI NGUYÊN - 2019

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu trích dẫn đều có nguồn gốc rõ ràng. Các kết quả nghiên cứu trong luận văn đều trung thực và chưa từng được công bố ở bất kỳ công trình nào khác.

Thái Nguyên, tháng 5 năm 2019

Tác giả luận văn

Ngô Thị Lan Anh

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành luận văn thạc sĩ này, tôi xin trân trọng cảm ơn Ban Giám hiệu, Khoa Sau đại học, Khoa Báo chí - Truyền thông và Văn học, Trường Đại học Khoa học, Đại học Thái Nguyên và các Thầy, Cô giáo đã trực tiếp giảng dạy, giúp đỡ tôi trong suốt quá trình học tập.

Đặc biệt, tôi xin được bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới PGS.TS Nguyễn Đức Hạnh người thầy đã luôn tận tình hướng dẫn, chỉ bảo trong suốt thời gian tôi nghiên cứu và hoàn thành luận văn.

Xin chân thành cảm ơn nhà văn Cao Duy Sơn đã cung cấp những tư liệu quý giá liên quan đến luận văn này.

Cuối cùng, xin gửi lời cảm ơn đến gia đình, người thân, bạn bè và đã giúp đỡ, động viên, tạo điều kiện để tôi hoàn thành luận văn.

Thái Nguyên, năm 2019

Tác giả luận văn

Ngô Thị Lan Anh

MỤC LỤC

Trang

TRANG BÌA PHỤ	
LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN	ii
MỤC LỤC	iii
A - PHẦN MỞ ĐẦU.....	1
1. Lí do chọn đề tài.....	1
2. Lịch sử vấn đề	2
3. Đối tượng và mục tiêu nghiên cứu.....	9
4. Nhiệm vụ và phương pháp nghiên cứu	9
5. Phạm vi nghiên cứu.....	10
6. Cấu trúc của luận văn	10
7. Đóng góp mới của luận văn	11
B - PHẦN NỘI DUNG	12
Chương 1. TRUYỆN NGẮN CỦA CAO DUY SƠN VÀ VẤN ĐỀ GIAO THOA THỂ LOẠI TRONG VĂN HỌC.....	12
1.1. Vấn đề giao thoa thể loại trong văn học.....	12
1.1.1. Hiện tượng giao thoa thể loại trong văn học.....	12
1.1.2. Sự giao thoa giữa chất thơ và chất văn xuôi trong văn xuôi Việt Nam đương đại	14
1.2. Vài nét về nhà văn Cao Duy Sơn	19
1.2.1. Tiểu sử nhà văn	19
1.2.2. Quá trình sáng tác và quan điểm sáng tác của nhà văn.....	20
1.3. Khái quát về sự giao thoa thể loại trong truyện ngắn của Cao Duy Sơn.....	23
1.3.1. Giao thoa giữa chất thơ và chất văn xuôi ở cảm hứng chủ đạo gắn với hình ảnh con người miền núi trong truyện ngắn của Cao Duy Sơn	23
1.3.2. Chất thơ và chất văn xuôi trong thế giới nghệ thuật của truyện ngắn Cao Duy Sơn.....	25

Tiểu kết chương 1:	29
Chương 2. SỰ GIAO THOA GIỮA CHẤT THƠ VÀ CHẤT VĂN XUÔI TRONG TRUYỆN NGẮN CỦA CAO DUY SƠN NHÌN TỪ PHƯƠNG DIỆN NỘI DUNG	30
2.1. Bức tranh thiên nhiên - bản làng với hai sắc thái thẩm mỹ tương phản mà hòa hợp gắn kết	30
2.2. Hình ảnh con người miền núi với hai sắc thái thẩm mỹ tương phản vừa song hành vừa gắn kết.....	36
2.2.1. Hình ảnh con người miền núi gắn với chất thơ.....	37
2.2.2. Hình ảnh con người miền núi gắn với chất văn xuôi.....	41
2.3. Một số loại hình văn hóa dân gian Tày mang lại chất thơ cho nội dung của truyện ngắn của Cao Duy Sơn.....	45
Tiểu kết chương 2:	46
Chương 3. SỰ GIAO THOA GIỮA CHẤT THƠ VÀ CHẤT VĂN XUÔI TRONG TRUYỆN NGẮN CAO DUY SƠN NHÌN TỪ NGHỆ THUẬT BIỂU HIỆN	48
3.1. Ba kiểu loại cốt truyện trong truyện ngắn Cao Duy Sơn.....	48
3.1.1. Những truyện ngắn giàu tính trữ tình có kiểu cốt truyện "Diễn biến tâm trạng" của nhân vật.....	49
3.1.2. Kiểu cốt truyện truyền thống đậm chất văn xuôi.....	52
3.1.3. Cốt truyện trung gian có sự giao thoa giữa cốt truyện giàu chất thơ với cốt truyện giàu chất văn xuôi	56
3.2. Biểu tượng nghệ thuật có sự hài hòa gắn kết chất thơ và chất văn xuôi trong truyện ngắn Cao Duy Sơn.....	60
3.3. Hình tượng người trần thuật - thi sĩ và người trần thuật khách quan đáng tin cậy trong truyện ngắn của Cao Duy Sơn.....	63
3.3.1. Hình tượng người trần thuật - thi sĩ bộc lộ trực tiếp thế giới tư tưởng - tình cảm chủ quan của mình.	64

3.3.2. Hình tượng người trần thuật khách quan đáng tin cậy của tác phẩm tự sự trong truyện ngắn Cao Duy Sơn.....	69
3.4. Các hình ảnh nghệ thuật đắt giá mang hai sắc thái thẩm mỹ tương phản xây dựng bức tranh thiên nhiên - làng bản cùng con người miền núi	71
3.4.1. Hình ảnh nghệ thuật đắt giá mang chất thơ.....	71
3.4.2. Hình ảnh nghệ thuật đắt giá mang chất văn xuôi.....	76
3.5. Sự giao thoa thể loại trong ngôn ngữ nghệ thuật của truyện ngắn Cao Duy Sơn.	80
3.5.1. Ngôn ngữ giàu chất thơ với tính biểu cảm giàu hình tượng	81
3.5.2. Ngôn ngữ văn xuôi trong truyện ngắn của Cao Duy Sơn.....	85
Tiểu kết chương 3:	88
C - PHẦN KẾT LUẬN	90
D - TÀI LIỆU THAM KHẢO	93

SỰ GIAO THOA GIỮA CHẤT THƠ VÀ CHẤT VĂN XUÔI TRONG TRUYỆN NGẮN CỦA CAO DUY SƠN

A - PHẦN MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

1. Sự giao thoa thể loại thực chất là sự liên thông - tích hợp những đặc trưng của các thể loại văn học khác nhau trong một thể loại cụ thể. Vấn đề này đã xảy ra trong thực tiễn sáng tác của các nhà văn ở Việt Nam và trên thế giới. Chúng ta có thể thấy chất thơ trong truyện ngắn Pautôpxki, hoặc trong sáng tác của Mikhain Sôlôkhốp như trong *Sông đông êm đềm* và *Đất vỡ hoang* (tiểu thuyết), *truyện sông Đông*... Ở Việt Nam chúng ta thấy xuất hiện những đặc trưng của tác phẩm thơ trong truyện ngắn của Đỗ Chu; Nguyễn Thành Long... và đặc biệt trong truyện ngắn của Cao Duy Sơn - nhà văn được đánh giá thuộc số ít những nhà văn xuất sắc nhất của nền văn xuôi dân tộc thiểu số Việt Nam hiện nay. Việc khảo sát, phân tích, lí giải sự giao thoa thể loại trong truyện ngắn của Cao Duy Sơn sẽ tạo ra một hướng tiếp cận mới mẻ, một góc nhìn mới để phát hiện những giá trị nhân văn tiềm ẩn trong sáng tác của nhà văn nổi tiếng này. Qua đó, chúng tôi mong muốn góp phần khẳng định giá trị của tác phẩm, cá tính sáng tạo độc đáo và đóng góp của Cao Duy Sơn trong nền văn học Việt Nam hiện đại.

2. Hiện nay học phần Văn học dân tộc thiểu số Việt Nam hiện đại đã được giảng dạy và học tập trong nhiều trường Đại học, trong đó có trường Đại học sư phạm và Đại học Khoa học thuộc Đại học Thái Nguyên. Nếu nghiên cứu đề tài này thành công, chúng tôi hi vọng đóng góp thêm một tư liệu tham khảo bổ ích cho công tác giảng dạy và học tập phần Văn học dân tộc thiểu số Việt Nam hiện đại trong nhà trường.

3. Nền văn học dân tộc thiểu số Việt Nam hiện đại có những tác phẩm, tác giả xuất sắc và tiềm ẩn nhiều “tàng vĩa” văn hóa, nhiều giá trị cần tiếp tục được nghiên cứu khai thác, đánh giá. Quá trình nghiên cứu về mảng văn học đặc sắc này nói chung và sáng tác của Cao Duy Sơn nói riêng tuy đã được tiến hành từ lâu nhưng thành tựu vẫn còn khiêm tốn. Bởi vậy, qua việc nghiên cứu đề tài này, chúng tôi mong muốn

được góp phần làm đầy thêm những khoảng trống hiện vẫn đang tồn tại trong công tác nghiên cứu - phê bình văn học dành cho Văn học dân tộc thiểu số Việt Nam hiện đại.

4. Là một cán bộ của Nhà xuất bản Đại học Thái Nguyên - một Nhà xuất bản có truyền thống và thương hiệu riêng về công tác xuất bản những sáng tác và chuyên khảo nghiên cứu về văn học dân tộc thiểu số Việt Nam hiện đại, thực hiện đề tài này chúng tôi hi vọng sẽ có những tri thức và kỹ năng cần thiết để hoàn thành tốt nhiệm vụ của mình trong công tác sưu tầm, biên tập, xuất bản những sáng tác của nhà văn dân tộc thiểu số, cùng những chuyên khảo nghiên cứu về bộ phận sáng tác mang bản sắc văn hóa độc đáo cùng “hoi thờ” của miền núi trên tổ quốc Việt Nam.

2. Lịch sử vấn đề

2.1. Các công trình nghiên cứu về truyện ngắn của Cao Duy Sơn

Qua tìm hiểu bước đầu của chúng tôi, đã có khá nhiều bài báo, công trình nghiên cứu, luận văn, luận án, tìm hiểu và đánh giá về truyện ngắn của Cao Duy Sơn. Chúng tôi tạm phân chia các công trình nghiên cứu ấy thành ba loại hình sau đây:

Thứ nhất, các bài báo tìm hiểu, đánh giá về truyện ngắn của Cao Duy Sơn ở cả hai phương diện nội dung và nghệ thuật tự sự.

Nhà văn Trung Trung Đỉnh đã bộc lộ sự say mê với truyện ngắn của Cao Duy Sơn trong bài viết *Cao Duy Sơn - Từ chú cây hương đến chàng săn gấu rừng già*. Điều mà nhà văn thích nhất ở truyện ngắn của Cao Duy Sơn là không gian miền núi với một bản sắc riêng đầy quyến rũ: "*Cái không khí miền núi vừa mơ mơ màng màng lại vừa sâu hun hút bởi vẻ đẹp của thiên nhiên quyến rũ con người ta, lôi kéo con người ta, nâng đỡ con người ta từ chốn thâm nghiêm huyền bí của rừng già, hang thẳm, đến khi trở về cuộc sống tự nhiên, hồn nhiên của cộng đồng... Văn Cao Duy Sơn giàu hình ảnh, giàu chất say của người say thiên nhiên*" - Trung Trung Đỉnh (2003), *Cao Duy Sơn từ chú cây hương đến chàng săn gấu rừng già* (trích nhà văn các dân tộc thiểu số Việt Nam - đời và văn, Lò Ngân Sủn (chủ biên), Nxb Văn hóa các dân tộc [9,tr.486-487].

Nhà thơ Hữu Thịnh lại cắt nghĩa nguồn cội làm nên bản sắc dân tộc đặc sắc trong tập truyện *Ngôi nhà xưa bên suối*: "*Tác phẩm đã đem đến cho người đọc mảng sống đậm đặc, tươi ròn về những con người miền núi, vừa cổ kính vừa hiện đại, mộc*

mạc, chân chất, không để đánh mất mình trong những hoàn cảnh éo le, đau đớn".- vannghequandoi.com (2008), chủ tịch Hội nhà văn Hữu Thịnh "*Hội nghị ban chấp hành đã thống nhất một chương trình quan trọng của đời sống văn học*" [90].

Cũng viết về tập truyện *Ngôi nhà xưa bên suối*, tác giả T.Luyện đề cập đến giá trị nội dung của tập truyện ngắn, đặc biệt là hình tượng con người miền núi với nét văn hóa đặc trưng: "*Tập truyện viết về cuộc sống của những con người miền núi chân chất, mộc mạc, với những nét văn hóa đặc trưng... Đọc tập truyện ngắn Ngôi nhà xưa bên suối độc giả sẽ có dịp tìm hiểu thêm về những phong tục độc đáo của người dân ở thị trấn Cô Sầu*" - T. Luyện, *Ngôi nhà xưa bên suối - bức tranh sinh động về đời sống của con người miền núi*, haugiang.gov.vn [41].

Tập truyện *Ngôi nhà xưa bên suối* đã thu hút sự quan tâm của tác giả Phan Chinh An, trong bài viết *Đi tìm vẻ đẹp hoài niệm* tác giả tập trung phân tích "hương vị" văn hóa Tày là nét quyến rũ đầu tiên làm say lòng người đọc: "*Một cuộc hành hương tinh thần tìm về những vẻ đẹp xưa của núi Phja Phủ, của lũng Cô Sầu với ước mơ cháy bỏng, giới thiệu được vùng quê nghèo khó ấy, ghi danh nó trong văn học... làm quen với những địa danh xa lạ như suối Cun, Páo Lò, Âu Lâm, Bản Niếng, Nhòm Nhèm, Háng Vài, Pác Gà, Cỏ Lâu... cảm nhận không khí, hương vị miền núi "rất Tày". Cái không khí, hương vị rất riêng ấy trước tiên lan tỏa trong nhiều tập tục tốt đẹp*" - Phan Chinh An (2009), *Đi tìm vẻ đẹp của hoài niệm*, Vietnamnet [1].

Tác giả Mai Hoàng trong bài viết *Người đàn ông ở thung lũng Cô Sầu* lại muốn cắt nghĩa cội nguồn của cảm hứng sáng tác trong truyện ngắn của Cao Duy Sơn, đó chính là mảnh đất Cô Sầu ẩn giấu trầm tích văn hóa Tày: "*Tôi nhận ra một điều, Cao Duy Sơn có thể chậm, có thể rề rà trong nhiều thứ, nhưng khi nói về mảnh đất Cô Sầu của mình, ông nói say sưa và đầy ắp chuyện. Đã rời Cô Sầu gần 40 năm, nhưng Cao Duy Sơn rất chăm về thăm quê. Ở đó có gia đình, có bạn bè. Và về đó, ông lại được nghe những câu chuyện sống động của người dân quê ông. Cao Duy Sơn đã viết hàng ngàn trang sách về vùng đất này. Nhưng ông bảo, lịch sử vùng đất cả ngàn năm, mình chỉ hiểu được một phần rất nhỏ trong cái quá khứ chất chồng ấy. Vì vậy, viết mãi cũng chưa thể chạm sâu vào Cô Sầu. Có lẽ đến chết vẫn chưa thể khai thác hết được. Ông*